

TONG YULDUZI

O'zbekiston bolalari va o'smirlarining gazetasi

Gazeta 1929 yil 1 avgustdan chiqarib boshlagan

№ 4 (66285)
2001 yil 20 yanvar, shanba

Sotuvda erkin narhda

“ХАВО ШАРИДА ФЕСТИВАЛГА БОРАМИЗ”

Дунёдаги жамики гўзалликларнинг дебчаси орзудан бошланади. Орзу кўзга кўринмас шуъла бўлсада, унинг нурлари барчани, айриқсая, мурғак

кўнгилларни тезда сеҳрлай олади. Орзу бир кабутарки, унинг парвози юксакликларни кўзлайди. Орзу томчидек нон ва шифобахшки, у келгусида уммонларга айлангиси келади.

Тенгдошингиз Диёра Ҳасановани Республика Болалар ижодиёт марказининг тасвирий санъат студиясига етаклаган туйғу ҳам ана шу орзу бўлса ажаб эмас.

Тошкентдаги 110-мактабнинг 3-синф ўқувчиси Диёра Ҳасанова тўрт ёшидан расм чизишга қизиқди. У устози таниқли расмол Хикмат Жалилов қўлида таълим олмоқда.

-Диёра, марказга илк бора келган кунингиз эсингиздами?

-Ҳа, эсимда. Ижодиёт марказига биринчи марта бувижоним билан келганман. Ўшанда 4 ёшда эдим. Бу ерда жуда кўп чиройли расмлар бор эди. Ўшанда устозим “Бу расмларни сенга ўхшаган болалар чизган”, дедилар. Шунда мен ҳам шундай расмлар чизишни орзу қилган эдим.

Кун ўтмай, устоз сабоғи қизиқувчан, қиз кўз ўнгиди мўъжиза эшикларини очди.

Бу ҳақда Диёра ўзи шундай эслади: “Энг аввал дадамнинг расмини чиздим. Кейин оиламизнинг расмини чиздим. Унда чиройли бўлиши учун дадамнинг кўзларини катта қилиб, ойимнинг оёқларини узун-узун қилиб тасвирладим. Кейин ҳаммасини пушти рангда бўяб қўйдим”.

Ишонч ва эътиқод билан бошланган иш ўз самарасини берди. Диёра дастлабки кўргазмалардаёқ муваффақият қозона бошлади. 1995 йили Ҳиндистонда ўтган “Шанкор-95” Халқаро тасвирий санъат фестивалида унинг биринчи иши ижобий баҳоланди.

Швейцариянинг Лозанна шаҳрида ўтган “Олимпиада ўйинлари болалар нигоҳида” танловда иштирок этиб, Халқаро Олимпия Кўмитаси Президенти жаноб Самаранч имзоси билан сертификат ва махсус соврин олишга муваффақ бўлди.

8 ёшли Диёра дунёдаги энг ажойиб болалар боғи “Дисней Ленд”га саёҳат қилишни жуда-жуда орзу қилган. Жажжит қизалоқ бу орзусини рангларда ифодалаб, уни “Диснейленд” деб номлади. 1999 йил ана шу сурат Тошкентда ўтган “Болалар санъати-2000” деб номланган кўрик танловда диплом ва Гран Прига сазовор бўлди. Бу эса Диёрага ушбу халқаро кўрик-танловнинг Америка Қўшма Штатларида ўтадиган яқунловчи босқичида иштирок

этиш ҳуқуқини берди.

1999 йилнинг 25 июнидан 2 июлига қадар Вашингтонда бўлиб ўтган болалар анжуманида дунёнинг 49 давлатидан энг истеъдодли ёш расмолар, шу жумладан, Диёра ҳам Ўзбекистон вакили сифатида қатнашди.

Шу тариқа унинг тасвирдаги орзуси Диснейларни ўз кўзи билан кўришга муваффақ бўлди. Ва бу саёҳатдан олам-олам таассуротлар билан қайтди.

Ушбу фестивалга Диёра дадаси Маннон Ҳасанов ва устози Ҳикмат Жалилов билан бирга борди.

Устози Ҳикмат ака фестивал таассуротлари ҳақида шундай ҳикоя қилади:

“Чиндан ҳам фестивалдан катта таассуротлар билан қайтдим. Ушбу фести-

вал биринчи бор ўтказилиши. Унинг мақсади - бутун дунё болаларини дўстлаштириш, ёш ижодкорларнинг энг сўнгги ютуқлари билан танишиши эди. Фестивал кунлари жаҳоннинг 49 давлатидан келган ўғил-қизлар ўз кўргазмаларини намойиш этишди. Болалар анжуманида бўлиб ўтган ҳар бир тадбир, учрашув тасвирий санъат соҳасига ки-

риб келаётган ёш ижодкорларни илк муваффақиятларига бағишланди, маънавий дунёсининг бойишига, дунёқарашини ўсишига хизмат қилди.

Диёра ҳақида гапирадиган бўлсак, у фестивал иштирокчилари ичида энг ёши бўлса-да, ўзининг қобилияти, ижоди билан кўпчилиқда яхши таассурот қолдирди. Вашингтонда бўлиб ўтган бир неча ижодий конкурсларда ғолиб

бўлишга муваффақ бўлди”.

Чиндан ҳам океан ортида уларни ажойиб совға кутарди.

Диёранинг “Ҳаво шарида фестивалга борамиз” деб номланган, яъни Ҳаво шарида учиб кетаётган болакайлар сурати фестивал ташкилотчиларига жуда маъқул тушди. Ва унинг митти нусхалари фестивалнинг рамзий белгиси сифатида қабул қилинди.

-Ҳаво шариди - “Фестивалга кетяпмиз” суратида болаларни ҳаво шаридида чизганимнинг сабаби, - дейди Диёранинг ўзи - негаки, ҳаво шаридан ҳамма нарса бемалол кўринади. Болаларга ҳеч қандай халақит бермайди. Атрофни шаҳарлар, дарёлар, тоғларни бемалол томоша қилиб, гаплашиб кетса бўлади.

Америкада мен жуда кўп болалар билан дўстлашдим. Фестивал иштирокчилари, айниқса миллий боғ жуда ёқди. Миллий боғдаги дарахларда олмагонлар бемалол чопиб юришади. Мен уларни ёнғоқ билан сийладим. Фестивалда иштирок этган кўпгина ёш мусаввирларнинг иши менга жуда ёқди. Айниқса, африкалик болаларнинг ишлари, ёрқин бўёқлари мени ҳайратга солди. Бу, менимча у ерда куёшнинг кўплигидан бўлса керак.

Диёра бўш вақтларида кўпроқ расм чизишни, китоб ўқишни, театрда боришни яхши кўради. Кўпинча укаси Зафар билан ўйнайди. Ҳозир у инглиз тилини пухта ўрганишга ҳаракат қилмоқда. Негаки, фестивалда ҳам инглиз тилида гаплашишга тўғри келди.

Ниятингга ет, рангин бўёқлар билан Ўзбекистон шухратини оламга тарат, Диёра!

Барно ФАЙЗУЛЛАЕВА

BUGUNNING BOLASI

ТОПИЛМАС ЛУҒАТ

Шу кунларда кўпгина ёшларимиз чет тилларни ўрганишга қизиқишмоқда, уни ўқиб-ўрганмоқдалар. Кимдир мактабда, кимдир мустақил, кимдир “репититор”га бориб... Мен ҳам шулар жумласидан, яъни инглиз тилига қизиқман. Орзуим халқаро журналист бўлиш. Бунинг учун бўш вақт топилди дегунча, инглиз тилини ўрганаёман. Репититорга бориёман. Ўқитувчим ёрдамда анча-мунча тилни ўрганиб олдим. Ҳозир ўзим мустақил ахборотномани еча оламан. Лекин ахборотномада жуда кўпгина нотаниш сўзлар учрамоқда. Мен ана шу сўзларни топиш учун инглизча-русча луғатдан фойдаланаман. Мен жуда-жуда истардим, инглизча-ўзбекча луғат бўлишини. Наҳотки юртимизда қанча-қанча олим, луғатшуносларимиз бор бўлса-ю, инглизча-ўзбекча китоб чиқазса олишмасам? Ёки мен борини ҳам топа олмаёманми?..

Фарид УРАЛОВ,
Қашқадарё вилояти,
Шаҳрисабз туманидаги 102-мактабнинг 8-“Г”синф ўқувчиси.

BAYRAMLAR DAVOM ETAYERALI...

Vatan himoyachilari kuni “munosabati bilan „Bo'ston“ jamoa xo'jaligi majlislar zalida qishloq o'ramidagi 12, 13, 17, 21, 30, 48-o'rtta maktab o'quvchilarining „Hech kimga bermaymiz seni, O'zbekiston“ mavzusida „2001-onalar va bolalar“ yiliga bag'ishlangan ko'rik tanlovi bo'lib o'tdi.

Adabiyot va san'atning 6 janri bo'yicha o'tkazilgan bu ko'rik tanlovda, o'quvchilar o'zlarining bilim va ko'nikmalarini namoyish etdilar. 21-o'rtta maktabning 2 sinf o'quvchisi Sharobiddin Jo'rayev ijro etgan „Dilxiroj“ raqsi, 48-o'rtta maktab o'quvchilarining „Saltanat egasi“ deb nomlangan badiiy sahna ko'rinishi yuqori baholandi. G'oliblarga qimmatbaho esdalik sovg'alarni Baliqchi tumani xalq ta'limi bo'limi vakili Go'zalxon Dehqonova, Respublika „Ma'naviyat va ma'rifat“ markazi tuman bo'limining rahbari Muhabbatxonim Aliboyeva topshirdi. Bunday tadbirni davom ettirish kerakligi lozim deb topildi.

Nosirjon MAMADALIYEV,
Andijon viloyati,
Baliqchi tumani 21-o'rtta maktab musiqa fani muallimi.

Ўтган йил октябрь ойида Ўзбекистон телевидениесининг “Ўйла, изла, топ” кўрсатувида синфимизнинг саккиз ўқувчисидан иборат гуруҳ Андижон вилоят гуруҳи билан беллашди ва биз андижонликларни ютиб чиқиб, кейинги мусобақаларда қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритдик. Ўшандаги қувончимизни кўрсангиз эди! Шу қувончимизнинг ҳаммасига беллашувгача бўлган тайёргарлик сабаб бўлди. Чунки мактабимизнинг ушбу гуруҳи беллашувнинг турли мавзудаги топшириқларига пухта тайёргарлик кўриш учун кутубхоналарга қатнадилар. Бунинг натижаси эса бизга ғолибликни келтирди.

Ютуқлар қувончи сўнмай туриб, яна хурсанд бўлдик. Туманимиз ҳокими Турсунбой ота Танирберганов бизни ва ўқитувчиларимизни қабулига чақириб, миннатдорчилик билдирди ва совғанинг энг зўрини бердилар. Шунингдек, фан олимпиадаларида ғолиб чиқиб, республика мусобақаларига йўл олган ғолиблар ҳам тақдирланди.

Гап совғада эмасу, лекин муваффақиятларимизга эътибордан ғоят мамнун бўлдик. Сирасини айтганда, бу муваффақиятлар гарови ҳам туман ҳокимлиги ва ҳомийларининг ўқувчиларга яратиб бераётган шароити туфайли-да.

Биз ҳам янада яхши ўқишга, фаол бўлишга сўз бердик.

Нафиса АБДУЛЛАЕВА,
Тўрткўл туманидаги 30-мактаб ўқувчиси.

NIYATLARIM

KO'P

Oynai jahon orqali chet ellarda ta'lim olayotgan tengdoshlarimni ko'rganimda entikib ketaman. Negaki, o'zim ham ular kabi dunyoni ko'rishni, hammaga tanilishni istayman. Albatta buning uchun tinmay o'qib, ta'lim olish darkor. Mehribon ustozim o'g'itlari mening kelajakdagi faoliyatimga ko'mak beradi, deb o'ylayman. Chunki nafaqat maktab, balki oliygo'nda o'qib, ilm olishim, dunyoqarashimni yanada kengaytirishim kerak. O'shandagina ko'zlagan cho'qqilarimni zabt etishim mumkin bo'ladi.

Munira

JUMANAZAROVA,
Navoiy viloyati,
Navbahor tumanidagi
12-maktabning
8-sinf o'quvchisi.

Соғлом юрт эгалари албатта соғлом ва бақувват бўлмоқлари шарт. Бунинг учун яратилган барча имкониятлар фарзандларимиз келажаги учундир.

ОЛИМПИАДА УМИДЛАРИ - ИВИМИЗ
ИВТАМИЗДИР

«Олимпиада умидлари - 2001» спорт мусобақаси бугун Республика-мизнинг барча вилоятларида ўтказилиб, спорт ишларини жонлаштиришга хизмат қилмоқда. Мактаб ўқувчиларини жисмонан чиниқтириб бориш, Ватан ҳимояси, Юрт эртаси бўлишга даъват ҳам этмоқда. Жамиятнинг бугунги талаби ҳам озод ва обод ватан эгалари-бугунги ёшларни ҳар томонлама соғлом ва бақувват қилиб тарбиялашдир. Шу кунларда вилоят ҳокимлигимиз томонидан чиқарилган қарор бизни яна ҳам спорт ишларига масъулроқ бўлишимизни талаб этмоқда. Чун-

ки, бу қарорда туман ва шаҳар мактабларининг спорт ишлари учун алоҳида эътибор қаратилган.

Аммо, ҳамон бизда муаммолар топилади. Негаки, кечагина яқунланган мактаб ўқувчиларининг фан олимпиадасининг голиблари асосан лицей ва гимназия ўқувчилари бўлди. Сабаби битта. Бу ихтисослашган мактабларда ишлар кўлами кўнглидагидек. Ўрта мактабларда эса ундай эмас. Бу йилги асосий вазифамиз ана шундай камчиликларни бартараф этишдир.

Назиржон ҲАКИМОВ,
Фарғона вилояти, Халқ таълими бошқармасининг биринчи ўринбосари.

JIZZAXDA
17 NAFAR G'OLIB

13 yanvar kuni Jizzax viloyatida maktab o'quvchilarining viloyat bo'yicha fan olimpiadasi o'tkazildi. O'n sakkizta fan bo'yicha o'tkazilgan bu olimpiada haqqoniy bo'ldi: o'n uchta fan bo'yicha to'liq kompyuterlarda o'tkazilgan tanlov esa o'quvchilar mahoratini isbotladi. Olimpiada qatnashchilari tuman bosqichidan o'tgan baholarini viloyat bosqichida yana ham mustahkamladilar. Ushbu olimpiada yakunida 17 ta fan g'oliblari aniqlandi. Olimpiadada Xalq ta'limi vazirligi tomonidan xodimlar ham ishtirok etdilar.

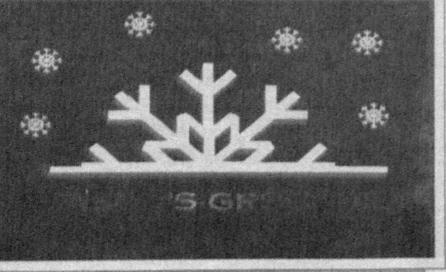
Ma'mura
MADRAHIMOVA

ҚИШ ҲАҚИДА
ЎЙЛАР

Оппоқ қор. Осмон кун бўйи элак элади. Дарахтлар, уйлар, ўнқир-чўнқирлар худди мудроқ уйқуда ётгандек. Мен эса дераза ортида оппоқ қорда қорбўрон ўйнаётган, қалби беғубор болаларнинг қийқирриқларини эшитиб ўтирибман. Ҳа, шу беғубор болаларнинг қалбида заррача ҳам губор йўқ. Қор эригач, болаларнинг ўйинлари ҳам қордек эриб кетади.

...Ана, яна осмон қўлига элак тутди. Яна беғубор болалар қорбўрон ўйнаш учун ҳовлига чиқишди. Мен ҳам ҳовлига чиқдим. Ҳамма болалар мени қорбўрон қилишди. Мен ҳам уларга қўшилиб қорбўрон ўйнадим ва болалардан узоқлашиб, секин қорга энгашдим: губорсиз қор қувонч ва покликни учкунларга айлантириб, ер узра сингапти. Ва бу покликни менга, сенга ва унга улашяпти, кўкка боқаман: юзларимга майин ва жажжи парчалар урилади. Ерга боқаман - оппоқ. Бу оқлик устида қора изларни кўрмайин, дейман. Ахир қайси тошмехр қувончларни қорага бўяйди? Йўқ, менга, сенга ва унга улашилган қувончлар бемехр оёқлар остида эриб кетмайди.

Мадина ЭШМУРОДОВА,
Самарқанд вилояти,
Нарпай тумани.

Алифбени энди мен ҳеч қийналмай ўқийман...

Ассалому алайкум "Тонг юлдузи" газетаси ходимлари. Мен ҳаётдан бевақт кўз юмган ўқувчим ҳақида ёзмоқдаман.

УЗОҚ ЯШАМОҚ-САНЪАТ!

Абдулазиз Раҳмонов! Кўча-кўйда, мактабда ўз одоби, яхши хулқи, аъло ўқиши билан кўзга ташланган бу паҳлавон инсонни бешавқат ўлим бевақт орамиздан олиб кетди. Бўйлари узун, кўзлари чақноқ, ширинсухан бу ўқувчини нафақат синфдош дўстлари, балки биз ўқитувчилар ҳам жуда хурмат қилардик.

У дарсларда ҳозиржавоб, талабчан ва ўта қизиқувчанлиги билан бошқалардан фарқ қиларди.

Ҳа, кечагина бор инсон бугун йўқ. Ўшанда ўқувчиларни ота-оналари бағрига кузатдик. Кеч соат 4 да Абдулазиз кўчага тўп ўйнагани чиққан. Тўп зарб билан тепилган ва зовур ёқасида узилиб тушган электр симига урилган. Катта кучга эга бўлган бу сим уриб турган ўсмир қалбини сўндирди. Врачлар қабулига югуришлар бефойда кетди. Ўйлаб қоламан.

Бу бевафо дунёда ҳамма нарсани иложи бор, аммо сўнган қалбларни

дунёга қайтаришнинг ҳеч иложи йўқ экан.

Эртаси куни 1-соат синфга дарсга кирдим. Жамики ўқувчилар кўзида ёш. Бир дақиқа уни эслаб, дарсни бошладик. Охири партада кўзлари чақнаб, саволингизга мен жавоб берай деганлари эсимга тушиб юрагим титраб кетди. Байрамларда, савол-жавоб кечаларида ўз ташаббуси билан бошқаларга ўрнак бўларди. Аммо... Наиллож. Орамиздан бевақт кетган 8-“Б” синфнинг энг фаол сардори Абдулазиз қалбимизда яшайди. Менинг ягона тилагим, соғлом авлодимиз ҳеч қачон завоқ кўрмасин. Улар изланиб, етук инсонлар бўлиб етишмоқлари учун эҳтиёткорроқ бўлсинлар. Қолаверса, қариб-қартайиб, омон яшамок санъатдир!

Зубайда САИДОВА,
Қашқадарё вилояти, Қарши туманидаги Қ.Низий номи
25-мактабнинг немис тили ўқитувчиси.

ЙЎЛИМИЗ ТЕКИС
БЎЛСИН...

Ҳар тонг қизим билан бирга савол-жавоб қилиб, у қатнаётган Тошкент шаҳар, Собир Раҳимов тумани, Қора Қамиш 1/2 даҳасида жойлашган 395 болалар боғчасига бораман. Кўп қаватли уйлар орасидан боғча томон йўл бор. Барча болалар боғчага ҳам, мактабга ҳам шу йўлдан қатнайдилар. Лекин йўллар ёмғир сувининг қўлмагидан ўтиш учун йўлак ҳам қолмайди. Бугун қизим мени саволга тутди:

- Ада, нимага йўллар сув, лой? Кўчани ҳеч ким тозалалаймиди?

Тозаламоқчи, таъмирламоқчи бўлганларнинг болалари сен борадиган боғчага пиёда боришмайди-да, дейман ичимда.

Этигим лой бўлиб кетибди. Энди боғча опам уришадилар, дейди қизим сўзида давом этиб.

- Ҳозир қизим, шу ердан ўтиб олайлик. Дўконнинг олдида этигингни тозалаб қўяман. Кейин сенга “Вафли-қанд” олиб бераман, хўпми?

- Йўқ, сиз менга “Вафли-қанд” олиб берманг, пулини йиғиб юрсангиз, ҳалиги йўлни тузатамиз, хўпми? Мен боғчадаги болаларга ҳам айтаман...

- Э, қизими-эй, ниятинг яхши, аммо, бу билан кўчани равон қилишдек, ишни биз удалай олармидик?..

- Бўлмасам, сиз уста амакиларга айтинг, йўлларни тузатиб беришса, биз уларга шеър, кўшиқ айтиб берардик.

- Хўп, қизим, айтаман. Қизимни боғчага қўйиб, ишга келарканман, гўё - қизим қуйидагича кўшиқ қуйларди:

Йўлимиз текис бўлсин,
Умримиз тўқис бўлсин...

Олимжон ТЎХТАНАЗАРОВ.

Hoji Yusuf Mirfayozov XII asr oxiri - XX asr boshlarida O'rta Osiyoda geografiya, kartografiya ilmlarini rivojlantirishga katta hissa qo'shgan olim. Bunga samarqandlik jurnalist Hoji Muin ibn Shukrullozodaning o'limi

Qullark **nomi** **qolduzlari**

hayotlik chog'idayoq matbuotda e'lon qilingan „O'zbekistonda

birinchi jug'rofiya olimi Hoji Yusuf" nomli maqolasidayoq yetarlicha baho berilgan. Muallif Hoji Yusufning o'zi va yaqin kishilari bilan suhbatlar asosida yozgan bu maqolasida olimning hayoti hamda faoliyatiga oid ma'lumotlar keltiradi, u ayniqsa astronomiya va geografiya fanlarida boy ilmga ega bo'lganini ta'kidlab o'tadi.

Oradan 30 yil o'tgach, 1957 yili vaqtlilik matbuotda jurnalist M.Nurmatovning „Olim va sayyoh" nomli ommabop maqolasi chop etildi. Shundan keyingi bir qator tadqiqotlarda Hoji Yusufning O'rta Osiyo geografiya fani rivojiga qo'shgan hissasi alohida ko'rsatib o'tiladi. Bu borada ayniqsa o'zbek geograf olimi, professor Hamidulla Hasanovning xizmatlari katta bo'ldi. Bunga u kishining „O'zbekcha globus tarixidan" (1962 yil), „O'rta Osiyolik geograf va sayyohlar" (1964 yil), „O'rta Osiyo kartografiyasi yodgorliklari" (1964 yil), „O'rta Osiyolik olimlarning geografik merosi" (1967 yil) kabi tadqiqotlari, 1967 yili bo'lib o'tgan tabiatshunoslik va texnika tarixchilarining birinchi O'rta Osiyo anjumanida qilgan ma'ruzasi yaqqol misol bo'la oladi. Xullas, ilmiy va ilmiy ommabop adabiyotlardan keltirilgan ma'lumotlar asosida Hoji Yusuf ko'z o'ngimizda atoqli geograf-kartograf olim sifatida gavlalanadi.

Hoji Yusufning astronomiya fani bilan shug'ullangani haqidagi avvalgi suhbatimizda olim o'lkamizda astronomiya va geografiya rivojini yoqlab, chor amaldorlari bilan bahsu munozaraga kirishgani hamda fikrini amalda isbotlash maqsadida globuslar yaratishga bel bog'lagani to'g'risida so'z yuritgan edik. Endi shu xususda batafsilroq ma'lumot berib o'tsak.

Hamidulla Hasanovning yozishicha, Hoji Yusufni knyaz Rostovsev bilan birgalikda yaxshi tanigan va uning ilmiy faoliyatidan xabardor bo'lgan M.YE.Massonda Hoji Yusuf to'g'risida juda

ya'xshi taassurot qolgan. Bizning kutubxanada saqlanib qolgan eng yirik globusda arab imlosida quyidagi ta'rix bitilgan:

„Hay'atini yer shari tasvirini riyoziyot (matematika) ilmi talablari bo'yicha yaratdi. Mushtariy (Yupiter) uning ta'rixini

so'raganida Zuhra (Venera) „kurrai arz" deb javob qildi". Ma'lumki, arab alifbosidagi harflarning har biri muayyan raqam va sonni anglatadi. Misol uchun „kurrai arz", ya'ni „globus" so'zlaridagi raqamlar

ulkan globus yasagani haqida batafsil hikoya qiladi.

Ikkinchi globus to'g'risida esa Sharq mualliflari faqat eslatib o'tishadi, xolos. Jumladan, Abdurazzoq Samarqandiy Samarqand rasadxonasida „Yer sharining iqlimlar, tog'lar, dengizlar, sahralar va hokazolar ajratib ko'rsatilgan tasviri" bo'lganidan darak beradi. Tarixga ma'lum uchinchi globus, ya'ni Hoji Yusufning noyob ixtirosi esa

ke'ng foydalandi.

Ayrim og'zaki ma'lumotlarga ko'ra, olim milodning ikkinchi asri birinchi yarmida yashab o'tgan mashhur yunon astronomi Klavdiy Ptolemey (Batlimus),

Farb ilm-fani Sharqni yerini yassi deb tushunganlikda ayblaydi. Vaholanki, Sharqning 2700 yilligi nishonlanayotgan „Avesto" yodgorligidayoq „Yer - shar shaklida" degan tasavvur yotadi.

Turkiston general-gubernatori huzuriga taklif etishdi. 1897 yili tashkil etilgan Rus geografiya jamiyatining a'zolari globusni

KOFIR HOJI SARGUZASHTLARI

jamlamasi hijriy 1313 (milodiy 1895) yilni bildiradi va shunga „ta'rix" deyiladi.

O'rta Osiyoda geografiya fani tarixining bilimdoni H.Hasanov ilmiy asarlarida va doktorlik dissertatsiyasida bu globusga muffassal to'xtalib, quyidagi ma'lumotlarni keltiradi. „Uning balandligi tagligi bilan birga 117 sm, shar aylanasi 160 sm, binobarin, masshtab 1:25000000ga teng. Shar sathiga gradus to'ri tushirilgan, meridian va parallel chiziqlar har 15 gradusda qora chiziqlar, tropik mintaq va qutb doiralari qizil chiziq bilan belgilangan. Boshlang'ich meridian Afrikaning g'arbiy sohillarida, Yashil Burun orollaridan o'tkazilgan. Afrika bilan Madagaskar oroli yashil, dunyoning boshqa hududlari qizil rangga bo'yalgan, nomlarning aksariyati qora, faqat ayrimlarigina qizil siyohda yozilgan. Quruqlik va

„kartografiya, atamashunoslik va transkripsiya nuqtai nazaridan katta ilmiy va amaliy ahamiyatga ega". H.Hasanovning og'zaki ma'lumotiga ko'ra, O'rta Osiyolik bu olim dunyoda yetti iqlimdan tashqari yana boshqa qit'alar, mamlakatlar ham borligi to'g'risida jahonga birinchi bo'lib xabar bergan.

Hozirda Samarqandda saqlanayotgan bu noyob globus ko'p sonli tomoshabinlarning go'li tegaverganidan ifloslanib ketgan. Ayrim nomlar, harflar yedirilib ketganidan o'qish qiyin. Biroq shu holida ham uni atamashunoslik, kartografiya va transkripsiya nuqtai nazaridan o'rganish ushbu masalani yanada teranroq hamda atroflicha tadqiq etishga imkon beradi.

O'rni kelganda shuni ham aytish lozimki, Hoji Yusuf bu noyob globusni yaratishda salafining tajribasidan

Xo'jandiy, Mirzo Ulug'bek

UCHINCHI GLOBUS IJODKORI

boshqalarning tadqiqotlari hamda ta'limotlaridan yaxshi xabardor bo'lgan.

Yuqorida aytilganidek, chor amaldori sartlarning ilmiy ixtirolar sohasidagi qobiliyatiga ishonchsizlik bildirganiga javoban Hoji Yusuf globuslar yasashga kirishib, uzoq vaqt izlanish olib borgan. Olim ulkan noyob globusdan tashqari bir qancha kichik globuslar ham yaratganini shogirdi E.Muhammadiyev ham tasdiqladi. Ammo ularning keyingi taqdiri noma'lum. Bu ishda esa Hoji Yusufga duradgoran t o r t i b z a r g a r g a c h a x i l m a -

xil kasb ustalari yaqindan yordam berishgan. Ba'zilar globus o'qini tayyorlashsa, boshqalari karton q o g ' o z tayyorlashgan va hokazo. Katta globusni bezashda Hoji Yusufning safdoshlari va shogirdlaridan Abdulla Fayoz, Hoji Siddiq Tojir, Hoji Husayn Ro'jij, kuyovi - shoir Toshxo'ja Asiriy, Nurmuhammad Miskar, Yoqub Farang va boshqalarning xizmatlari ulug'.

Umuman, o'z zamonasi uchun o'ta noyob va ulkan ahamiyatga ega bo'lgan bu noyob ixtiro ilmga intiluvchi bir guruh kishilarning mehnati bilan yuzaga keldi. Biroq, baribir asosiy ixtirochi mashhur geograf va tajribali kartograf Hoji Yusuf bo'lib, globusdagi jamiki ma'lumotlarni ilmiy asosda keltirgan va joylashtirgan edi.

Globus tayyor bo'lganidan keyin, ijodkorini dastlab Samarqand gubernatori, so'ng esa Toshkentga,

ko'rib, u yuksak ilmiy qimmatga ega ekanligini ta'kidlashdi. Ana shunda Hoji Yusuf Rossiya va saroy a'yonlari qabuliga noil bo'lganini ma'lum qiladi. Xullas, bir qancha chor amaldorlari va Rus geografiya jamiyatining vakillari hamrohligida olim o'z globusini Sankt-Peterburgga olib ketadi.

Sarskoye Selo qishlog'ida imperator, uning oila a'zolari, saroy a'yonlari va Rus geografiya jamiyatining vakillari ishtirokidagi tantanali qabulda qatnashadi.

Rasmiy qabulda va globusni ko'rish marosimida hozir bo'lganlar olimning ulkan mehnatini va ixtirosi teran ilmiy qimmatga ega

ekanligini ta'kidlab o'tishadi. Shundan so'ng olimning shu sohadagi ilmi sinovdan o'tkaziladi. Sartlar ilmiy ixtirolar bobida yetarlicha qobiliyatga egaligiga ishonch hosil qilgan imperator Hoji Yusufni qimmatbaho sovg'alar hukumat amaldorlariga xos faxriy libos va medal bilan taqdirlaydi.

Noyob globusning o'zi ham Samarqandda bo'lib o'tgan Turkiston qishloq xo'jaligi ko'rgazmasida faxriy vorliq hamda qimmatbaho sovg'alar bilan mukofotlanadi. Shuningdek, olimga bu ixtirosi uchun mualliflik guvohnomasi berilganki, ayrim ma'lumotlarga ko'ra, u Hoji Yusufning nevarasi Fag'fur G'ofurov qo'lida saqlanmoqda.

Olimning uyida ochilgan sho'ro maktabining ilk muallimlari uning ta'limoti shogirdlarida davom etganini tasdiqlashadi. Misol uchun 1925 yil aprel oyida boshlang'ich maktab bitiruvchilari imtihon topshirishganda Islom Mahsumov bilan Mahjur (keyinchalik xalq shoiri) geografiya bo'yicha javob berishgan. Jumladan, Mahjur xalq ertaklarida Qof tog'i tilga olinishini eslab o'tadi. „Biroq, - deydi u, - vatandoshimiz va ustozimiz yaqinda globus yaratib, yer yuzining jamiki qismlarini aks ettirdi. Ayni paytda afsonaviy Qof tog'i yo'qligini ham ta'kidlab o'tdi". Ya'ni, olimning ta'limi tufayli shogirdlari uning fikr-mulohazalarini davom ettirish va rivojlantirish darajasiga yetishishgan.

Saidgodir MUZAFFAROV, tabiatshunos olim.

НЕТА КАМПИРТЕПА?

Rivoyatlar ham xalq og'zaki ijodining ajralmas qismi sifatida bizga ma'naviy ozuqa beradi.

Masalan, Surxondaryo viloyati Sherobod

tumanida Kampirtepa nomli qishloq bor. Rivoyat qilishlaricha, qadim zamonlarda bu qishloqda badavlat va o'ziga to'q kishilar istiqomat qilishar ekan. Kunlardan bir kun qishloqni dushmanlar bosib ola boshlabdi. Bundan bexabar qolgan qurolsiz erkaklar qilichdan o'tkazilibdi, qizlar esa asira qilib olinibdi, hatto yosh bolalar ham beayov jabrlanibdi.

Shunda bir mushtipar kampir omon qolgan to'qqizta yosh go'dakni opichlab, baland tepalikka qochibdi. Qishloq ahli qilichdan o'tgach, navbat tepalikdagi qochoqlarga yetibdi. Shunda mushtipar ayol xudoga shu qadar iltijo qilibdiki, yonidagi to'qqiz go'dak bilan birga shu tepalikda toshga aylanib qolibdi.

Hamon to'qqizta jajji tosh orasida ularga panoh kattakon tosh bo'lib, asrlardan nido berib turgandek, go'yo.

Bu qanchalik haqiqatga yaqin, bilmadigu, biroq Kampirtepa nomi shundan kelib chiqqan ekan.

Umida SADATOVA, O'zMU jurnalistika fakulteti II-kurs talabasi.

ERTAKLARNING «ERTAGI»

Xans Kristian Andersenning ertaklari meni Daniya bilan tanishtirgan bo'lsa, buyuk sayohatchi Afanasiy Nikitin bilan Tver shahridan chiqib, hatto Hindistongacha «borganman!» Juda maroqli sayohat bo'lgan! O'sha «Uch dengiz osha sayohat» bir umrga yodimda qoldi.

Siz Baron Myunxauzenning quvnoq sarguzashtlari haqidagi multfilmni miriqib tomosha qilagansiz-a? Nemis yozuvchisi E.Raspe yordamida o'sha sarguzashtlarning «guvohi» bo'lganman. Myunxauzenning haddan tashqari hayratomuz jasoratlarini butun dunyo bolalari bilishadi. Lekin siz ularni kitob orqali bilasizmi? O'qiganmisiz?

BILMASVOYNI BILASIZMI?

Yoki bo'lmasa, afsonaviy Pakanalar mamlakatining Gullar shahridagi Qo'ng'iroqchalar ko'chasida yashagan Bilmasvoyni bilasizmi? U haqda uchta qissa-ertak yozilgan, hm! Ularni esa Nikolay Nosov degan rus yozuvchisi ijod etgan. Men Bilmasvoy bilan ham miriqib «chaqchaqlashganman», ana shunaqa!

Fransuz yozuvchisi Viktor Gyugoning «Xo'rlanganlar» romanini o'qiganimda esa Gavrosh va unga o'xshash - qayg'u-alam chekayotgan, adolatsizlik zulmidan ezilgan kishilar bilan Parij ko'chalarida rosa «daydiganman». Eh, o'sha bechoralarga judayam rahmim kelgan!

Yana bir - nomi xalqlar orasida ma'lum va mashhur bo'lib ketgan novcha-naynov qahramonni tanirsiz? Uni kashf etgan yozuvchini-chi? Eh-he, ko'p narsadan bebaxar ekansiz-ku!

«Gulliverning sayohatlari»da qatnashmaganmisiz? Ushbu kitobning muallifi ingliz hajvchisi Jonatan Svift hisoblanadi!

Shunday yozuvchi bilan qadrdon bo'lganligimni unutmaysan.

Gulliverning g'aroyib sarguzashtlari shu qadar qiziqarliki, uni har gal qayta o'qiganimda hatto ovqatlanishni ham unutib qo'yadim... Ma'naviy ozuqaga boy bu kitobni o'qisangiz, nafaqat ovqatlanish, dunyoni ham unutib qo'yasiz! Asar shunaqangi zo'r va ta'sirchan!

Xullas, dunyoni tanishni kitobdan, kitob mutaalasidan boshlash men uchun ko'ngilli «sayohat» bo'lgan. Boshqa yana bir qancha «sayohat»larim haqida gapirib berardim, lekin «asalning ozi shirin»-da...

BOLALIKNING QAYIQCHALARI

Sarguzasht asarlarni o'qigan saring seni kimsasiz orollar, ajabtovur mamlakatlar o'ziga chorlagandek bo'ladi. Shunda sen qog'ozdan qayiqchalar yasab, xayolan «sayohat»ga chiqishni xohlab qolasan.

Ha, do'stlarim, bolalik qog'oz qayiqchalar yasashdan zerikmas ekan! Qog'oz qayiqchalar esa - orzuniyatlarimiz! Vaqt esa... oqaveradi. Tez

kunlarda ulg'ayib qolganingizni ham sezmay qolasiz! Shuning uchun ham har bir fursatning qadriga yeting, kitob bilan do'stlashing! Meni aytdi dersiz, ziyon qilmaysiz!

Qaytaraman: bolalikdan dunyo xalqlari ardoqlagan yozuvchilari asarlarini

TAFAKKUR QUDRATI

KO'NGILLI «SAYOHAT»

BOLALIK! Beg'ubor va fusunkor mavsum. Men ana shu mavsumda kitobga, kitob mutoalasiga mehr qo'yganligim bilan faxrlanaman! Men o'qimagan ertaklar qolmagan hisob. Lekin shu asnodda jahon adabiyoti durdonalaridan ba'zilaridan ham bahramand bo'lganman. Bundan xursandman.

Xursandligimning sababi o'sha asarlar tufayli juda ko'p mamlakatlarda ko'ngilli «sayohat»da bo'lganman! O'sha sayohatlar orqali Daniya, Buyuk Britaniya, Fransiya, Amerika, Rossiya va hattoki Lotin Amerikasida ham «bo'ldim». O'sha mamlakatlar va qit'alar yozuvchilari asarlari yordamida turli xalqlarning turmush tarzi, fe'l-atvori bilan tanishdim.

o'qiganingizda ular yashab, ijod etgan mamlakatlar bilan tanishasiz. Kelgusida haqiqiy sayohatga chiqqaningizda esa

bu mutoalalar juda ham qo'l keladi-da!

QOYILMAQOM JURNALI

Azim Toshkent shahrining Alisher Navoiy bosh ko'chasi, 30-uyning to'rtinchi markaziy yo'lagingining o'ng tomonida xorijiy tillarning bilimdonlari mehnat qilishadi. Ular - «Jahon adabiyoti» jurnali bo'lim mudirlari va muharrirlari! Tirishqoq va zukko kishilar! Ajoyib munaqqid va tarjimon Ozod aka SHAROFIDDINOV esa ushbu jurnalga Bosh muharrirlik qiladilar...

Darvoqe, siz bu jurnalni yaxshi bilasizmi? Hech-hech o'qimaganmisiz? E, attang, shunday ma'naviy ozuqa manbai bo'lgan nashrni bilmasangiz-a! Axir bu jurnal sahifalarida dunyoga tanilgan yozuvchilarning «ass» asarlari tarjimai e'lon qilinadi-ku! Ham arzon va eng bebaho jurnal!

SARGUZASHTLAR SHINAVANDALARI, YANA

«ESHITMADIM» DEMANG-A...

O'zbekiston Respublikasi Davlat matbuot qo'mitasi, O'zbekiston Respublikasi Yozuvchilar uyushmasi, O'zbekiston Respublikasi «Ma'naviyat va ma'rifat» jamoatchilik markazi muassislik qilishmoqda. Bo'lmasa 200 sahifali shunday baquvvat jurnalni nashr qilishning o'zi bo'larmidi?! Unda «Nasr», «She'riyat mintaqalari», «Moziydan sadolar», «Falsafa, madaniyat, san'at», «Kitoblar olamida», «Sarguzasht. Dektektiv. Fantastika», «Solnoma» va yana bir qancha ruknlar ostida zo'r-zo'r romanlar, qissalar va she'rlar tarjimalari, chet el taassurotlari, qiziqarli maqolalar berib boriladi. E, ma'naviyatning koni bu jurnal!

BEGONA ASARLAR QAYERDAN KELMOQDA?

Bugungi kunda jahon adabiyoti durdonalarini topish qiyin bo'lib qoldi. Sababini aytaymi? Qog'oz qimmat! Axir kitoblarni qog'ozsiz chiqarib bo'ladimi? Hecham-da! Shuning uchun dasrliklarning ham, badiiy adabiyotlarning narxi osmon-da... Aksiga olgandek, kitob rastalarida nuqul oldi-qochdi sarguzashtu fantastika! Maza-matras anaqa... Hayotdan ancha yiroqda! Bizga esa yashashimizda, yaxshi yashashimiz uchun kurashda yordam beradigan «mirovoy» asarlar kerak. Lekin ja unaga «dorogoy» bo'lmasin! Sal o'rischalab yubordim, uzr. Chunki o'sha «zo'r» asarlarning o'zi o'rischa-da! «SOS» deganimi-yey, «BOS» deganimi-

yey... Ishqilib, bizning odob-ahloqimizga tamomila teskari! Qani endi o'zimizning bolalar yozuvchilari asarlari bo'lsa! Qani, o'sha biz bolajonlar uchun rangli, rasmlil ajoyib kitobchalar? Axtarib ovora bo'lmang, topib bo'psiz! «Jahon adabiyoti» jurnalida esa ajoyib-ajoyib narsalarni o'qisiz. Mana ko'rasiz! Ularning ichida «begona»si yo'q - ma'naviyatimiz uchun zarur asarlar! Faqatgina, shu... bitta iltimosimiz bor edi, jurnal muassislariga: bolalarbop asarlar ham e'lon qilinib turilsa! Ko'chadagi ahvolni ko'rayapsizlar-ku... Bolalar «aynigan» kitoblarga berilib, hatto kutubxonalariga ham kam boradigan bo'lib qolishdi! Ertaga nima bo'ladi - yolg'iz xudo biladi. Eh, afsus, afsus...

Lekin sizni bizni «Jahon adabiyoti»dan qoldirmasin! Chunki bu jurnal ham «Gulxan», «Yoshlik», «Yosh kuch», «Sharq yulduzi», «Tafakkur» jurnallari kabi qadrdonimiz!

JURNALNING MAS'ULIYATLI KOTIBI

Sezdingizmi, sizni kim bilan tanishtirmoqchi bo'lganimni? Mas'ul kotib bilan-da! Marhamat, tanishing: Abdulhamid aka PARDAYEV! Har bir gapni ma'noli-pardali qilib gapiradilar. Ichki tahrir kuchli u kishida! Shoirlar, tarjimonlar, ham yaxshigina jurnalist! E yo'q, jurnalda ishlayotganliklari uchun «jurnalist» deyayotganim yo'q, sadag'ang ketaylar! Matbuotimizning zukko qalamkashi, demochiman!

Shu kishi bilan qisqa va lo'nda suhbatlashsam, nima deysizlar? Maylimi? Rahmat! Mana, u kishining xonasiga kirdim.

Boshladik:

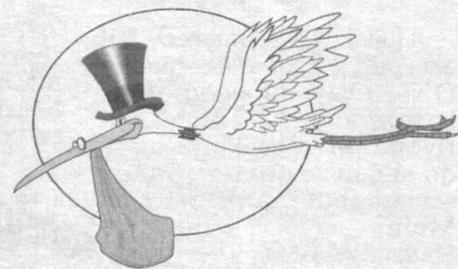
-Abdulhamid aka, ja ko'p yo'nalish bo'yicha qalam tebratar ekansiz. Qiynalib qolmayapsizmi?

-E, Sardorbek uka-yey! Nimasini aytasiz... Ha, ko'ngil hushi-da. Ijod degani qalb qo'rini qog'ozga to'kishdn iborat. Lekin men sarflagan vaqtimga achinmayman. Chunki mustaqil O'zbekistonim, xalqim uchun ter to'kayapman.

Mana, siz, ukajon, bolalar adabiyotidan anchagina boxabarsiz. Lekin «Jahon adabiyoti»ni bilmaysiz.

-Iye, nega bilmas ekanman? - 1997 yildan shu kungacha nashr qilingan sonlarini tit-pitini chiqarib yuborganman! Ha endi... ikki uch sonini aytmagan-da...

-Xo'sh, shu qiziqsiz sizga nima berdi? -Ko'p narsa olganman! Qiziq bo'ldi-ku, avval-boshda savolni men beruvdim. Siz esa javobni qisqa qilib bir emas, ikkita savolni «tashlab» tashladingiz! Bunaqa emas-da endi! Kim muxbir, sizmi

yoki, menmi?

O'QISH BU -

O'RGANISH DEMAK

-Albatta, siz! Lekin men o'qish-o'rganish haqida bir-ikki og'iz gap aytmoqchi edim.

-Ma'naviyatga aloqador deng? Aytin!

-Siz-u biz o'qishni o'rganishimiz kerak...

-Nima, maktabga qayta qatnaymizmi?

-Ziyon qilmasdi... Hazil! Bilasizmi, mashhur qozoq yozuvchisi Muxtor Auevov Chingiz Aytmatovdan nimani so'ragan?

-Yo'q.

-U: «Sen hozir nima yozayapsan? - deb so'ragan, Chingiz og'a esa «Ko'proq o'qib, yozishni o'rganayapman» degan.

-Tushundim. Abdulhamid aka, siz yozishdan maqsad deganda nimani tushunasiz?

-Hayotda kimdir yashash uchun yozadi, kimdir yozish uchun yashaydi. Kimdir unvon uchun, mansab uchun yozadi, kimdir esa xalqim deb, elim deb yonib-kuyib yozadi.

-Ihcham javob. Rahmat. Aytinchi, tafakkur qudrati deganda nimani anglamoq kerak?

-Endi «tepalab» ketdingiz, ukajon!.. Mayli, aytaman: o'tgan yili «O'zbekiston adabiyoti va san'ati» haftanomasida tanikli jurnalist, ustozimiz Ahmadjon Meliboyevning Misr taassurotlari haqidagi maqolasini o'qigandim...

-Men ham o'qigandim.

-Ha, yashang! O'sha maqolada Ahmadjon aka misrlik bir shayxning ibratli so'zlarini keltirgandi: «Insoniyat o'z tarixida uchta bosqichni boshidan kechirgan. Xususan, birinchisi - dunyoni kuch bilan zabt etish. Ikkinchisi - sarmoya bilan hukmronlik qilish. Va nihoyat, uchinchisi - tafakkur kuchi bilan dunyoni anglash».

DUNYO BO'LDI

CHAMANIM MANIM...

Shu ma'noda eng so'nggisiga Alisher Navoiy timsolini olishimiz mumkin. Bu haqda Abdulla aka shunday lutf qilganlar:

Ko'p jahongir ko'rgan bu dunyo, Barchasiga guvoh yer osti. Lekin, do'stlar, she'r ahli aro Jahongiri kam bo'lar, rosti. Besh askim, nazmiy saroyini Titratadi zanjirband bir sher Temur tig'i olmagan joyni Qalam bilan oldi Alisher. Dunyo bo'ldi chamanim manim, O'zbekiston - vatanim manim.

-E, endi topdim! Dunyoni anglash uchun ko'p o'qish va bilimdash bo'lish kerak! Shunda Navoiy bobomiz kabi dunyoni egallash mumkin. Buning uchun esa mutolaa zarur!

-Ha, yashang!

-Lekin buni bolalar chuqur angshlab yetishdimikan?

-Anglab yetishlari kerak. Men bunga ishonaman.

-Demak, navbat - kitobxonlikka, shundaymi?

-Jurnalxonlikka ham deyavering! «Jahon adabiyoti»ning ma'naviy eshiklari ular uchun hamisha ochiq.

Yakuniy so'z:

Tafakkur qudratini yurakka joylang, aziz do'stlarim!

Sardor JONSARAK

YURING, TOQQA CHIQAYLKI!

Ўтган йили ёзги таътилда иккита эшакка чодир, қозон-товоқ ва саёҳат анжомларини юклаб, тоғ томон йўл олдик. Тағоб сойни бир неча марта кечиб ўтиб, оёқларимиз ҳўл бўлмади, чунки Улуғбек иккаламиз эшакларга миниб олган эдик-да. Пешинга яқин супадай текис сербулоқ ва ҳамшиша кўкариб турадиган ўтларга бой “Кўкқўтон” деб аталмиш яйловга кўтарилдик. Дадам чодир ўрнатишга тушди, биз эса чодир таранг бўлиши учун тош териб, чодир атрофига бостирдик, бўлмаса тоғда тез-тез бўлиб турадиган шамоллар чодирни учириб кетиши ҳеч гап эмас.

Чодирнинг ичига арчалар орасида ўсадиган хушбўй шувоқ ўтлардан ўриб солдик. Жуда юмшоқ тўшак бўлди ўзи ҳам. Халтачаларни ҳам арча зағасасига ва пичан ўтларга тўлдириб, бошимизга ёстиқ тайёрладик. Мазза қилиб думаладик. Кейин куриб қолган шоҳ-шаббаларни териб келиб, чой қайнатдик. Икки тош орасига ўрнатилган айри ёғочдаги кумфонимиз бир пастда вақир-вуқурлаб қайнади.

Дадам хушбўй кийик ўтларидан солиб, бирам мазали чой дамладилар-ки, ичиб тўймайди киши. Чой ичаётганимизда бир гала какликлар устимиздан учиб ўтиб, булоқ бошига кўнишди. Учтаси катта, қолганлари жўжалари экан, дадам: “Яна бир кузда келсак, каклик шўрва бўлади”, дедилар. Шунда Улуғбек: “Каклик шўрва ичмаймиз, ўзлари жуда чиройли қушлар экан. Учиб юришаверсин”, деди.

Дадам кулиб: “Баракалла, бу яхши гап, меҳрибончилик сенда бор экан”, дедилар.

Чой ичиб бўлгач, ровоч термоқчи бўлдик. Ровочни биласизларми? Япроқлари ош лаганидай катта бўлади. Бир баргидан бошингизга бемалол катта қалпоқ қилиб кийиб олсангиз бўлади. Ровоч тоғ ёнбағридаги тошлиқлар орасидан ўсиб чиқади. Улуғбек иккаламиз биттасини баргларидан ушлаб, қанча тортмайлик, жойидан кўзгата олмадик. Оф, ўзи ҳам жуда зўр экан-а! Бунақа ровочларнинг бор кучи тошларни ёриб нурга чиқишга сарф бўлар экан, кейингина барглари ўса бошлар экан. Шунинг учун ҳам бунақа ровочларни, яъни энг тоғли ва мазалисини “Тошбосди ровоч” дейишаркан. Улуғбек иккаламиз бир кучоқ, бир кучоқ ровоч териб келганимизча, дадам тоғ сувларини, яъни тиниқ серҳаво кўпириб оқадиган сувларни севадиган “Хонбалик” номли, русчасига айтсак “Маринка” балиғидан анчасини қармоғи билан ушлаб келибди. Кечкурун гулхан чўғига ровоч баргига ўралган балиқларни қўйиб, димлама кабоб қилиб бердилар, еб тўймайсан киши. Тунда чодир ичида ухлаш жуда қизиқ бўлар экан: сойнинг шилдираб оқиши, тош чироқнинг ёғдуси, ёмғир томчиларининг чодирга урилиши, тоғ ёнбағирларидан эшитилаётган турли товушлар таъсиридан анча вақтгача ухлай олмадик. Тонг отиши билан қушлар ва какликлар сайрашар экан, худди кўшнинг чиқишини тафриқлашгандай. Шундан уйғониб, секин чодирдан чиқдим. Тип-тиниқ муздек сувда юз-қўлимни ювиб олишим билан уйқум учди-кетди.

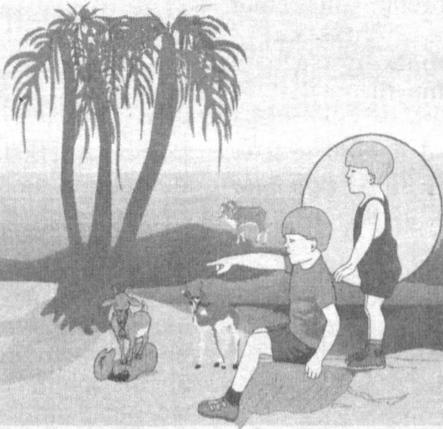
Бадантарбия ўрнига бироз югуриб исиниб олиб, Улуғбекни уйғотмоқчи эдим, уйғота олмадим. Жуда чарчаган экан-да, биринчи марта тоққа чиққани учундир. Курткамни кийиб олдим-да, ҳеч кимга билдирмай, арчанинг тагига бориб олиб, сойнинг айланма чуқур жойи шу ерда эди, қармоққа чигиртка илдириб, сувга ташладим. Қармоғим сувда-ю, кўзим атрофдаги гўзал

манзарада, бундай ям-яшиллик, бундай мусаффо ҳаво тоғда бўлса керак! Эндигина кўтарилган кўёш қорли чўққиларни ёрита бошлаган, кўм-кўк осмондаги оқ булутлар қаёққадир шошардилар. Кўёш борлиқни уйғотиб, бутун коинотга нур бахш этмоқда.

Балиқ тутгани келганим ҳам эсимдан чиқай дебди. Биров қармоғимни ўзига тортаётгандай бўлганидан сувга қарасам, леска таранг бўлиб, сув оқимига тортилиб кетаётибди, ўзимга тортаётганимда қармоғим бўғинидан ажралиб, сувга тушиб кетди, оламан деб ўзим ҳам сувга шалолаб ағдарилдим, аммо қармоғимни ушлаб олдим, шунда дадам келиб қолиб, мени сувдан чиқариб олдилар. “Ҳа, ухлаш ўрнига чўмилгани келган эканда?” деб, усти-бошимни ечиб, бошқатдан кийинишга мажбур қилдилар. Ҳўл бўлганларини қуритиш учун тошга ёйиб қўйдилар ва сувга тушиб, ҳалиги ҳарсанг тош тагидаги қармоққа илинган балиқни қўллари билан ушлаб чиқдилар.

Гулханда исиниб олиб, Улуғбек билан тутган балиғимни ўлчадик: узунлиги 35 см, эни 12 см, оғирлиги лоф эмас, бир кило-ю, 400 грамм чиқди. Зўр экан. Тангачалари тилла рангда товланади. Тангачаларини лупа билан қарасангиз, ёшини ҳам билиш мумкин экан - дарахтларни аралаганда, унинг ҳар йилги халқачаларига қараб ёшини, ҳатто ўша йиллари оби-ҳаво қанақа келганлигини ҳам билиш мумкин экан. Балиқларнинг тангачасида ҳам ҳар йили бир айланма ҳалқа пайдо бўлар экан.

Нонуштага

TABIATNI ASRAB-AVAYLANG

ўша балиқни сариёғда қовуриб едик. Ўзинг ушлаганинг учунми, таъми бошқача бўлар экан. Ҳали-ҳали ўша балиқнинг мазаси оғзимда турибди. Нонуштадан сўнг ҳар хил доривор ўтларни тергани бордик. Дадам ўтларнинг номини айтиб, кўрсатиб бордилар, биз тердик. “Мана бу ёстиққа ўхшаб ўсган ўтларни “Туя қорин” дейишади. Мана буниси “Тунгиз тикан”. Бу ўтларни қўй-эчкилар ейиша олмайдди. Турган-битгани тикан, ҳатто гули ҳам тиканли, фақатгина отлар туёқлари билан тепкилаб, тиканларини тушириб, кейин ейишар экан. Яна дадам бизга заҳарли “олмос ўт”ни кўрсатдилар, агар қўй-эчкилар еса, жонидан шу заҳотиёқ ажралар экан, барги худди марварид гулнинг баргига ўхшаш ва япалоқроқ. Мен билдирмай бир баргини узиб олган эдим, дадам уришиб бердилар. Ўтган йили Лапас деган бола билан тоққа чиқишганда, у ҳам бу ўтнинг заҳарлигига ишонмай, тилини теккизган экан, кейин бир соат тилини сувдан чиқармай йиғлаб ўтирган, икки кунча овқат ҳам ея олмабди.

“Сизлар ҳозирча шу иккита ўтни таниб олинглар. Мана бу хушбўй ялпизлар оиласига кирадиган ўт - “кийик ўти” дейилади, юрак санчишига жуда даво дори. Мана бу илдизли гиёҳ - “эрбаҳо” - яраларни- тузатади. Мана бу сув бўйида ўсаётган “газанда” ёки “қичитма”, русчасига “крапива” дейилади, агар бирон жойингизга тегиб кетса куйдириб, ловулатиб юборади. У ерда гуллаб турган гиёҳ - “дала чой”, русчасига

“зверобой”, сувда ўсаётган барглари - “ёввойи шолғом”. Тоғда ҳамма нарса бор: чой дамлашга “дала чойи”, овқат тайёрлашга - тоғ пиёзи - “пиёзи анзур”. Ана у ёнғоқдай ва тухумдай оппоқ, қўзи-қоринларнинг номи - “чанг-тутун”, қуриганидан боссангиз ичидаги тутунга ўхшаб чанги чиқар экан, русчасига шунинг учун ҳам уни “дымок” дейишаркан. Унинг чанги яраларга йод ўрнига ўтар экан,” деб тушунтириб кетдилар.

Биз доривор ўтларга қўшиб, “ўсар ўт”дан ҳам бир-икки тупдан олдик. Агар салқин уйнинг шифтига ипга бойлаб осиб қўйсангиз, ўзи ҳавода илдиз чиқариб, ўса берар экан, япроқлари орқали ҳаводан озиқланар экан.

Шундан сўнг дадам бизни қолдириб, ўзлари овқат тайёрлагани кетдилар. Тушгача анча ўт териб келсак, дадам қўзиқуйруқдан мазали таом пишириб қўйибдилар. Саҳроларда ўсадиган ўтлардан бирининг номи “қўзиқорин” экан-у, худди қўзиқориннинг ошқозонини тескарилаб қўйсак, шу қўзиқоринни эслатаркан, қўзиқуйруқ эса қўзиқориннинг дум-

басига ўхшагани учун унга “қўзиқуйруқ” номи берилган. Яна бирининг номи “кўк оёқ” оёғи сиёҳга бўялгандек. Агар “қўзиқуйруқ” ни олий нав десак, “кўк оёқ”ни биринчи нав деса ҳам бўлади.

Яна битта нарсани билиб қўйинглар: қўзиқориннинг заҳарлиси жуда хавфли, буларни яхши-сини ёмонидан ажратиш учун уларнинг “оёғига” қараш керак. Заҳарлиларнинг оёғи ингичка ва узун бўлади ва ўртасида пар-

бўриларни кузатишда давом этаркан.

- Одамлар маймундан тарқалган, деган гап тўғрига ўхшаيدими, бўлмаса нега биз лип этиб дарахтга чиқиб олдик.

- Маймунлар ҳам душманидан қутулиш учун дарахтларга чиқиб олишаркан-у?

Шунда ўнғача балиқни тол новдасига тизиб, дадам келиб қолдилар, яна беш-олти кило қўзиқорин ҳам терибдилар.

Биз сирпаниб дарахтдан тушдик. Бўлган воқеани шоша-пиша дадамга айтиб бердик.

Майли, она табиатга бўри ҳам керак. Агар, дарё кўлларда чўртан балиқ бўлмаса, зогора балиқлар хавфсиз яшайдиган кейин дангаса бўлиб кетишади.

Автоинспекторлар ҳам керак-ку, бўлмаса машина ҳайдовчиларида тартиб бўлмасди ва авария кўпаярди, деб тушунтирдилар.

Кечкурун сойдан анча ўтин териб, хайрлашув гулханини ёқдик. Шуни ҳам айтиш керакки, тоғда бирданига кечкурунги қоронғулик тез тушаркан. Кўёш тоғ орқасига яшириниши биланок атроф қоронғулашаркан. Кейин бироздан сўнг юлдузлар чарақлаб кўрина бошлади. Шаҳарда юлдузлар жуда олисда ва хира кўринади, бу ерда эса, қўлингизни чўзсанг худди стадиандай яқин. Арча байрамларида зални қандай ясатишса, бу ерда шундай чиройли бўлар экан. Юлдузлар жуда кўп. Аланга учқунларининг юлдузлар томон кўтарилиши, атрофдаги қоя ва арчаларнинг қоронғуда афсонавий девларга ўхшаб кўриниши ажойиб манзарани эслатади. Дадам ўчиб қолмаслиги учун гулханга шоҳ ташлар эканлар, “Болаларим, машхурлардан бири: “балиққа сув, қушга ҳаво, ҳайвонларга - ўрмон, тоғу-саҳролар, инсонга эса Ватан керак”, деган.

- Гулхан ўчмаслиги учун ўтин керак, демоқчисизда? - деди Улуғбек.

- Шундайку-я, лекин болаларим инсонга Ватан деганим, шу атроф муҳит, дарё-ю кўл, тоғу ўрмонларимиз доимо яшасин, омон бўлсин. Катта йигитлар бўлиб қасрларга борманглар, шу она Ватанларингизнинг табиати кўз олдингизда бўлади, соғинтиради. Мана мен Польша ва Германияда кўп йиллар ҳарбий хизматда бўлдим. Аммо ҳамшиша кўз олдимда гўзал Ўзбекистонимизнинг манзараси турар эди.

Биз ўзимизни бошқача ҳис қилдик. Ахир шу Ватан ҳаммамизники-ку. Уни севишимиз, табиатини тоза сақлашимиз бизнинг бурчимиз эканлигини тушунтириб бердилар. Улуғбек иккаламиз анчагача гулхан чўғининг гоҳ ялтираши, гоҳ сўниб қолишига маҳлиё бўлиб термулиб ўтирдик. Эртасига тоғдан жўнадик.

Биз эшакларга миниб олдик, энди эшаклар “уйлари” томон дадил “хала чўп”сиз йўрғалашарди.

Дадам балиқ овлаш билан сой ёқалаб пиёда жўнадилар. “Пиёда юриш ўнга дорининг ўрнини босади, юрсанг пиёда умрингга бўлади фойда” - бу дадамларнинг энг севган сўзлари.

Йўлда тулки олиб кетган курткамни топиб олдик. Бир жойи йиртилибди, холос! Тулкига таъмими, бўёқларининг ҳидими ёқмагандир.

Дадам билан бу йил ҳам тоққа чиқмоқчимиз. Аммо битта шарт бор. Тўртинчи синфни яхши баҳолар билан тамомласак, олиб борар эканлар. Шунга ҳаракат қиляпман. Албатта борамиз. Улуғбек ҳам борамиз, деяпти. Сизлар-чи?

Муроджон ЖУРАЕВ,
Тошкент шаҳар.

SO'Z TA'RIFIDA

So'z guharig'a erur oncha sharaf,
Kim bo'la olmas anga gavhar sadaf.

To'rt sadaf gavharining durji ul,
Yetti falak axtarining burji ul.

Bog'chai dahrki yuz toza gul
Topdi qayonkim nazar etti ko'ngul.

Katmi adam gulshani ichra nuhuft,
Funchalar erdi borisi noshuguft.

Chun bul nasim esti azal tog'idin,
Muncha gul ochildi jahon bog'idin.

Qaysi nasim ulki erur gulfishon,
Bargi gulu nastaran andin nishon.

Bu ikki yafrog'ni qachon zufunun
Bir-biriga qo'ysa bo'lur „kofu nun“.

Dahri muqayyad bila ozodasi,
Boricha erur „kof“ ila „nun“ zodasi.

Zodasidin zoda bo'lub beadad,
Zodag'a ham volid o'lub, ham valad.

Vasf ne nav' o'lg'ay anga el so'zi,
Harne so'z aytilsa erur chun o'zi.

Jon o'lub ul, ruh aning qolibi,
Kim tanida ruh - aning tolibi.

Barcha ko'ngul durji aro javhar ul,
Barcha og'iz huqqasida gavhar ul.

Gar xud erur xanjari po'lod til,
Sufdidag'i injulari so'zni bil.

Til bu chamanning varaqi lolasi,
So'z duraridin bo'lubon jolasi.

So'z din o'lukning tanida ruhi pok,
Ruh dog'i tan aro so'z din halok.

Tirguzub o'lganni kalomi fasih,
O'ziga „Jon baxsh“ laqab deb Masih.

So'z din etib o'tqa azimat Xalil,
So'z yukiga homil o'lub Jabrail.

Tengriki, insonni qilib ganji rost,
So'z bila hayvondin anga intiyoz.

Donai dur so'zini afsona bil,
So'zni jahon bahrida durdona bil.

Bunchaki sharh etti qalam so'zga hol,
Nasridadur, nazmig'a bor o'zga hol.

So'z aro yalg'on kibi yo'q nopisand,
Aylar aning nazmini dono pisand.

O'rnida tishlar duri manzum erur,
Chun sochilur qiymati ma'lum erur.

Alisher NAVOIY «HAYRATUL- ABROR» dan

Vardu shajar shohid erur bog' aro,
Lek o'tun silkidadur tog' aro.

Bunda parishonlig'i noxush qilib,
Anda murattablig'i dilkash qilib.

Nazm anga gulshanda ochilmog'lig'i,
Nasr qaro yerga sochilmog'lig'i.

Bo'lmasa e'joz maqomida nazm,
Bo'lmas edi tengri kalomida nazm.

Nazmda ham asl anga ma'ni durur,
Bo'lsun aning surati harne durur.

Nazmki ma'ni anga marg'ub emas,
Ahli maoniy qoshida xo'b emas.

Nazmki ham surat erur hushanga,
Zimnida ma'ni dog'i dilkash anga.

Yorab ani xalq dilafro'zi et,
Xasta Navoiyg'a dog'i ro'zi et.

Nasriy bayoni

So'z gavharining sharofati shunchalar
yuksakki,
gavhardek qimmatbaho narsa ham
unga sadaf bo'la olmaydi.

To'rt sadaf' ichidagi gavharga quti
ham shu so'z;
Yetti osmon yulduzlarining burji ham
shu so'z.

Inson ko'ngli qaysi tomonga bo'lmasin
boqib,
jahon bog'chasida yuz xil yangi
gullarni ko'rarkan.

Ular barchasi bir vaqtlar sirli
yo'qlikning gulshanida yashiringan,
g'unchalari ham hammasi ochilmagan
holda edi.

Azaliyat tog'idan mayin shaboda esa
boshlashi bilan
jahon bog'idagi shuncha gullar
ochilib ketdi.

Bu oddiy shabada emas, gullar
sochuvchi shabada bo'lib, u
na'matak va undan to'qilgan gul

yafrog'ig'a o'xshab ketadi.

Shu ikki narsani donishmand odam
bir-biriga yopishtirsa, „kofu nun“ hosil
bo'ladi².

Dunyodagi hamma bir-biriga bog'liq
va bog'liq bo'lmagan narsalar-
barchasi shu „kof“ va „nun“ning
bolalari, o'shandan paydo bo'lganlar.

Bu bolalar yana hisobsiz bolalar
ko'rib,
bola o'zi ham ota, ham o'g'ilga aylandi.
Uni so'z bilan qanday maqtash
mumkin,

Axir, nima deyilsa ham uning o'zini o'zi
maqtalagan bo'ladi-da!

So'z jon bo'lib, ruh uning qolipidir,
Tanida ruhi bor odam doim unga
ehtiyoj sezadi.

So'z dunyoda bor barcha
ko'ngillarning qutisidagi javhar,
hammaning og'iz qutisidagi
qimmatbaho gavhardir.

Agar til bamisoli bir po'lat hanjar
bo'lsa,
So'z unga qadalgan injulardir.
Til bu chamanning ochilgan lolasi
bo'lsa,
So'z durlari unga qo'ngan
shabnamlardir.

So'z o'lgan odamning tanasiga pok ruh
bag'ishlaydi,
So'zdan tandagi tirik ruh halok bo'lishi
mumkin.

Yaxshi so'z bilan o'lganni tiriltira
olgan uchun
Iso payg'ambar o'zini „Jon baxsh“
degan laqab bilan atagan.

So'z tufayli Halil o'zini o'tga tashlagan;
Jabrail ham so'z yuki ostida hammol.
Tangri insonni sirlar xazinasi
darajasida ko'targan ekan,
uni so'zlash qobiliyatiga ega bo'lgani
uchun hayvonlardan ortiq qilib yaratdi.

Durning bir donasi bilan bog'liq
gaplar yolg'on gaplar;
dunyo dengizlaridagi haqiqiy
durdona bu so'zdir.

Qalam so'zni sharhlab yozgan
shuncha gaplar
nasrga oiddir. Nazmdagi so'zning
xossasi bundan ham boshqacha.
Oddiy so'zlashuvda yolg'ondan
e'tiborsiz narsa yo'q,
lekin nazmdagi yolg'on (mubolag'a)ni
donolar ham ma'qul ko'radi.
Tish durlari o'z joyida terilib turganda,
tartibli, yaxshi ko'rinadi,
ular sochilib ketsa, qanday qimmatga
ega bo'lishi mumkin?!
Gul va meva daraxtlari bog'da chiroyli
ko'rinadi,
tog'da esa ular hammasi o'tin hisobida
qaraladi.

Bunda (nasrda) sochilib yotganligi
kishini noxush qilsa,
unda (she'rda) mavjud tartib qoida
ko'ngulni xursand etadi.
Gulshanda gullarning saf tortib ochilib
turishi, bu - nazm;
ularning yerda sochilib-to'kilib yotishi
esa nasrdir.

Nazm bu qadar yuksak e'zozlanmasa,
tangri so'zida³ she'r bo'lmas edi.
Nazmda ham asosiy narsa ma'nodir;
uning shakli esa har xil bo'lishi
mumkin.

Yaxshi mazmunga ega bo'lmagan
she'r,
Tushungan odamlarning yaxshi
bahosini ololmaydi.

Ham yaxshi shaklga ega bo'lgan, ham
go'zal ma'no asosiga qurilgan she'r -
haqiqiy she'r.

Ey xudo, xuddi shunday she'rlar
xalqning muhabbatini qozonsin,
Hasta Navoiyg'a ham shuni nasib et!

1. To'rt sadaf - suv, havo, o't, tuproq.
2. Arab alifbesida „k“ va „n“ harflari
bir-biriga qo'shilsa, forsiy tilda „kun“
bo'lib, „yarat“, „ijod qill“ degan
ma'nolarni bildiradi.
3. „Qur'on“ ko'zda tutiladi.

UMR HAQIDA

Umr kunin qismat etibtur qazo,
Har chog'i bir ishga qilur iqtizo.

O'ng'acha g'aflat bila pobastliq,
Jahl yigirmigachau mastliq.

O'ttuzu qirq ichra erur ayshu kom,
Vahki manga ul dog'i erdi harom.

Qilmadi ellikda taraqqiy kishi,
Oltmishu borcha tanazzul ishi.

Yetmish aro vojib erur turmog'ing,
Sekson aro farzdur o'turmog'ing.

To'qson agar bo'ldi yiqilmoq kerak,
Yuz aro jon tarkini qilmoq kerak.

Umri tabiiy kishiga bo'lsa kom,
Istar o'lub, har sori qilg'ay xirom.

Umri tabiiy dema, gar umri nuh,
Bor esa, tavfiqdin o'lmay futuh.

Yaxshiroq ul umrdin o'lmoq yiroq,
Umr nekim, andin o'lum yaxshiroq...

Nasriy bayoni

Taqdir o'zi umrning kunlarini bo'lib qo'ygan;
uning har bir fursati bir ishga mo'ljallangan.

O'n yoshgacha odam oyog'i boyloq, g'aflatda bo'ladi;
yigirmagacha umr bilimsizlik, mastlik bilan o'tadi.

O'ttiz bilan qirqning orasi xursandchilik davridir.
Afsuski, menga bu ham harom bo'ldi.

Ellikka kirganda kishi taraqqiy topmasa,
Oltmishga yetganda uning ishi tanazzuldan iborat.

Yetmishgacha kishi oyoq ustida tura bilishi kerak;
saksonda esa uning o'tirishi farzdir.

To'qsonga kirgandan keyin yiqilishi,
yuzga to'lgandan so'ng jonni tark etish kerak.

Kishining maqsadi tabiiy yashash bo'lsa,
istak bildirib, hamma yoqqa borishi, ko'rishi lozim.

Xudo o'z rahmatiga olib, o'lmasingdan kushoyish bersa,
Navoiy, sen Nuh umricha bo'lsa ham tabiiy umrni ko'zlama.

Bunday umrdan yiroq bo'lish yaxshi.
Bu - umrmi? Undan o'lim yaxshiroqdir...

ONA HAQIDA SO'Z

Оламни яшнатиб, мунаввар этган мўътабар онажонларимиз ҳақида сўз юритар эканмиз, оналаримизнинг қайси бир фазилатини ёзишни билмайсан киши. Оналар фарзандларини кўз қорачигидай сақлаб, ўзи емай едириб, киймай кийдириб, оқ ювиб - оқ тараб катта қилишади. Фарзандининг қалби тўридан оқ сутини кутиб, босган изларига кўз-қулоқ бўлиб яшайдилар. Агар онамиз узоқ сафарга кетиб уйда бўлмасалар, уй хувиллаб қолади, ҳолимиздан хабар оладиган меҳрибонимизни соғинамиз. Ҳеч нарса ёқмай, уйга киргимиз келмайди. Онажонимнинг ўрнини ҳеч ким бо-

солмайди.

Онамиз сафардан қайтишса, хонадонимиз шоҳ қасрга тенгдек, севинчимиз ичимизга сифмай қувониб кетамиз.

Онамизнинг бир кунлик меҳнати минг асрга тенг.

Биз фарзандлар оналар хизматини доим эсимизда сақлашимиз лозим. Айрим болаларга маслаҳатим шуки:

**Онага бош эгиб, онани сақланг,
Жон фарзанд, оналик сутини оқланг.**

**Зебо САТТОРОВА,
Самарқанддаги
Ҳ.Шукуров номли
18-мактабнинг
8-"А" синф ўқувчиси.**

Дунёда кўпроқ болалар учун энг улғу зот ким? Албатта, меҳрибонимиз, жонкуяримиз, дилдошимиз ва кўрар кўзимиз она! Дунёда оналар кўп. Лекин улар барчаси қайси бир томони билан ўхшашдир, яъни фарзандини севиши, кўз қорачигидек асраши, фарзандини дея яшаш билан! Менинг ҳам сеvimли онажоним. Бизни ер-у кўкка ишонмайдилар. Айб иш қилиб кўйсак, астагина тушунтирадилар. Ўтмишдаги ривоятлардан мисоллар келтириб, мазмунини айтиб берадилар. Ҳар бир бола одатда кўчадан, мактабдан келиши билан онасини сўрайди. Бор бўлса, кўнгли тинч. Агарда йўқ бўлса? Ёшлигимда онажоним қаёққа борса, бирга бориб юрганлигим сабабли қадрларини унча

билмас эканман. Катта бўлиб энди онамга эргашмай кўйдим. Онам уйда бўлмасалар, уйимиз хувиллаб қолганга ўхшаб қолади. Керакли нарсасини йўқотиб кўйиб, тополмаётган кишидек бошим гаранг, қилар ишимни билмайман. Онам келса қувончим ичимга сифмайди. Онажонимни қанчалик соғинганимни сўз билан ифодалолмайман.

Кичкина болани йиғлашини бир эсланг. Қачон қарама "аяжон" дея ҳархаша қилиб йиғлагани-йиғлаган. Оналар ҳақида ҳар қанча ёзсак оз, таърифласак сўз кам. Келинг дўстлар, шундай экан, уларни ранжитмайлик, кўнгилларини олиб, меҳрини қозонишга ҳаракат қилайлик. Zero, "Жаннат оналар оёғи остидадур".

Оналар бор, оналарнинг онаси,
Оналар бор, болаларнинг онаси.
Оналар бор, Навоийнинг онаси,
Оналар бор, у ўзбекнинг онаси.

**Ғули ЗИЯТОВА,
Фарғона вилояти, Бағдод
туманидаги 17-ўрта мактаб
битирувчиси.**

Aziz bolajonlar!
Siz mamlakatimizning baxtiyor farzandlarisiz. Bolaligingiz, yoshligingiz mustaqillik davrida o'tmoqda. Yurtimiz egasi, xalqimiz kelajagisiz. Demak, yoshlikdan bilimdon, tadbirkor, uddaburon bo'lib kamolga

farzandlarni tarbiyalab yetishtirishga hissa qo'shish maqsadida yaratildi. Bu kitobdan siz o'zingizni qiziqtirgan ko'plab savollarga javob topasiz.

Odatda, kitob bir boshdan, sahifama-sahifa

chetga olib qo'ying va diqqat bilan atrofga nazar tashlang. Tevarak atrofda qancha qiziq narsalar bor. Derazadan yer ham, osmon ham ko'rinib turibdi.

bilgingiz keladi. Savollar qalashib ketadi. Kim? Nima? Qayerda? Qachon? Nima uchun?

ya'ni sinf jurnalida „A“dan „CH“gacha sizning va o'rtoqlaringizning familiyalari qanday yozilgan bo'lsa, shunday joylashgan.

Masalan, sizni „Buxoro“ maqolasi qiziqtiradi. 79-betdagi „B“ harfi mundarijasiga qarang. U yerda kitobdagi „B“ harfi bilan boshlangan hamma maqolalar ko'rsatib qo'yilgan.

Muayyan bir so'z haqida insof bilan barcha bilimlarni kichik hikoyaga joylashtirib bo'lmasligini bilasiz. Shuning uchun hikoyani o'qib bo'lib, aka yoki opalaringizga, otanonangizga murojaat eting. Ular bizni hikoyamizni o'z bilimlari bilan to'ldiradilar.

Maqoladagi ayrim so'zlar qiya harflar - kursiv bilan terilgan. Demak, bu tushuncha to'g'risida yana alohida maqola bor. Alifbo bo'yicha siz uni kitobdan osongina topasiz.

Oxirgisi kitobning xaritalarida qisqartma so'zlar uchraydi. Ularni esda saqlang: km. - kilometr, m. - metr, sm. - santimetr, mm - millimetr, kv. km - kvadrat kilometr.

Endi „Bolalar ensiklopediyasi“ qanday tuzilganligi va undan qanday foydalanish kerakligini bilasiz. O'zingizni qiziqtirgan so'zlarni izlang. Zero, izlagan topadi.

BU QANDAY KITOB EKANKI, UNI OXIRIDAN HAM, O'RTASIDAN HAM, O'QIB KETILAVERSA?..

yetishingiz lozim. Buning uchun Sizga barcha imkoniyatlar mavjud. Bilim olishga, kasb-hunar egallashga istak bo'lsa bas.

Insoniyat XXI asrga qadam qo'ymoqda. Bu asrda davlatimiz yuksak taraqqiy etgan mamlakatlar qatoridan joy olishi lozim. Buning uchun diyorimiz odamlari yetuk bo'lishi kerak. Prezidentimiz Islom Karimov ta'kidlaganlaridek, kelajakda O'zbekiston yuksak taraqqiy etgan iqtisodiy bilangina emas, balki bilimdon, ma'naviy shatdan yetuk farzandlari bilan ham jahonni qoyil qilishi lozim.

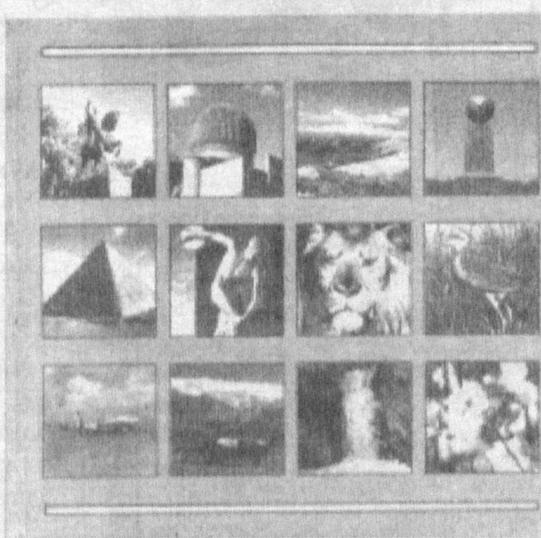
Yaqinda chop etilgan „Bolalar ensiklopediyasi“ degan kitob ana shunday

boriladi. Bu yerda hammasini bir boshidan o'qish shart emas. Balki, sizga kitobingiz oxiridan biror zarur narsani o'qish kerak bo'lib qoladi. So'ngra biror narsani qidirib topishga to'g'ri kelar. Agar xohlasangiz, kitobning istalgan joyini ochib, suratlarni tomosha qilishingiz mumkin.

Qiziq-ku? - deya hayron bo'lishingiz mumkin. Bu qanday kitob ekanki, uni oxiridan ham, o'rtasidan ham boshidan ham o'qib ketilaversa...

Shoshilmang! Kitobni bir daqiqa

BOLALAR ENSIKLOPEDIYASI

ko'proq narsalar tortadi. Odamlar ketyapti. Kimdir gugurt qutisidan sal kattaroq buyumni qulog'iga tutib kim bilandir gaplashmoqda. Daraxt barglari shitirlamoqda. Yerning sun'iy yo'ldoshi parvoz qilmoqda. Qushlar bir aylanib uchmoqda. Uylar qad ko'tarmoqda. Soatlar chiqillamoqda. Sizning yuragingiz urmoqda. Radioning ko'rinmas to'lqinlari taralmoqda...

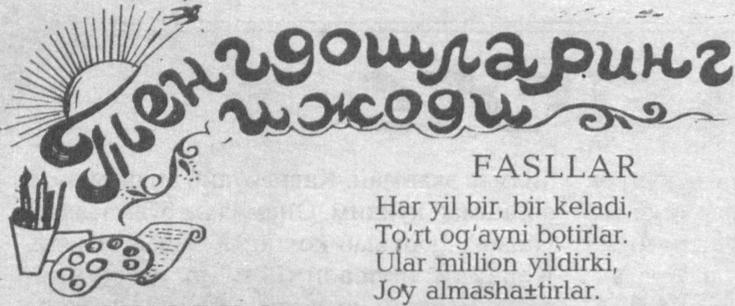
Bularning hammasini

Albatto dunyodagi hamma narsani bilish qiyin. Siz ulg'ayapsiz, musiqa va qiziqarli radioeshittirishlarni tinglaysiz, kinoteatr, televizor, videodagi filmlarni tomosha qilasiz. Turli odamlar bilan suhbatlashganingizda ulardan ancha-muncha narsani o'rganasiz. Asta-sekin juda ko'p narsani bilib borasiz va ayrim savollarga o'zingiz javob bera olasiz. Hozircha esa ko'plab muhim savollarga javoblarni qo'lingizdagi kitobdan bilib olasiz. Kattalarning „Ensiklopediya“ deb ataluvchi ajoyib kitoblari bor. Biror narsani bilish, tekshirish kerak bo'lib qolgani da „Ensiklopediya“ ni o'qiydilar.

Siz yaxshisi ushbu kitobning „E“ harfida joylashgan maqolalar orasidan „Ensiklopediya“ ni topib, o'qib chiqing. Ensiklopediya kitobi qandayligini bilib oldingizmi?! „Bolalar ensiklopediyasi“ ham ana shunday kitoblardan. Faqat u siz uchun mo'ljallangan. Shuning uchun uni „Bolalar ensiklopediyasi“ deb atalganda!

Kitobdagi barcha maqolalar alifbo tartibida,

DUTORIM

Yurak qo'rimdek,
Qaynar dutorim.
Barchani xushnud,
Aylar dutorim.
Sevar o'z uyin,
Sira olmas tin.
Ozodlik kuyin
Saylar dutorim.

Qay dilda bor g'am,
U bo'lar malham.
Bulbul uchun ham,
Sayrar dutorim.

FASLLAR

Har yil bir, bir keladi,
To'rt og'ayni botirlar.
Ular million yildirki,
Joy almasha+tirlar.

Biri uforga to'lar,
Biri to'ladi bolga.
Biri oltin, oh biri,
O'xshar oqsoqol cholga...

To'rtovi garchi, to'rt xil,
YAqindir qalbimizga.
Xizmat qilar to'rt o'g'lon,
Har yili xalqimizga.

Madinabonu
NURIDDINOVA,
M.Ulug'bek tumanidagi
49-o'rta maktabning
4-"A" sinf o'quvchisi

O, irodali yantoqjon! Senga boqib turib tasannolar aytaman. Nega deysanmi? Axir sen jazirama issiqda, tik quyosh nurlariga bardosh berib yashnaysan, o'sasan. Issiqdan qaqrab ketgan yerlarda sendan va saksovuldan bo'lak hech bir o'simlik o'smaydigan joyni o'z Ona Vataning, jannatmakon yurtning deb bilasan. Seni

Sen xafa bo'lma, yantoqjon. Aslida sendan bardoshliroq va sendanda hokisorliroq o'simlik yo'qdir nazarimda. Aslida, shu rayhonu yalpizlarni, lola-yu atirgullar sahroning qoq o'rtasiga ekilsin, u ham bir kun ham yashamaydi, xushbo'y hidini atrofga sochmaydi. Ana, ko'rdingmi?!

Men shuning uchun senga

YANTOQ BILAN SUHBAT

tikanakli deb hech kim pisan qilmaydi, o'z mehrini, maqtoqlarini esa yalpizu rayhonlarga, lola-yu atirgullarga berishadi. Shunda sen o'kinasan. Ha, ha, ich-ichingdan o'kinasan. Chunki, sening yalpizu-rayhonlar kabi dimoqqa urilib, insonlarning bahridilini ochadigan xushbo'y hiding yo'qligi, lola-yu atirgullar misoli esa dil yayratar chiroying yo'qligi, faqatgina tikanakli libos kiyganing uchun o'kinasan.

qoyil qolaman. Sening ko'rking emas, hamma narsaga bardosh berib kelayotganing uchun, hokisorliging, kamtarliging uchun qoyil qolaman va bu fazilatlarni sendan o'rganishni xohlayman. Chunki odamni uning ko'rki emas, ichki fazilatlarini bezaydi.

Gulnoza AMINOVA,
Alisher Navoiy nomidagi
Respublika Nafis san'at
litseyining 9-"A" sinf
o'quvchisi.

Topishmoqlar

Дон-дун териб ишлайди,
Ер остида қишлайди.

Кўзга сира кўринмас,
Танда кезар у тинмас.

Олхўридек чўтир тош,
Ичи тўла мойли ош.

Ёруғ чойдан қочади,
Қоронғуда чопади.
Қайга қўйсанг ошу нон,
Тунда излаб топади.

Чикса уйдан унга бас,
Қайтиб уйига кирмас.

Мусин НУРИДИНОВ.

Нима учун иккита тухумни пиширишга битга тухумни пишириш учун сарфлангандан озроқ сув керак бўлади?

Битга тангани кетмакет тўрт марта ташлаганда рўй берадиган ҳолатлар сони қанча бўлади?

Учта кубикни бир пайтда ташлаганда неча хил ҳолат рўй беради? Битга танга ва бир кубикни бирдан ташлаганда-чи?

Нега кундалик ҳисобларда иккилик ёки учлик санок системасига кўра ўнлик система ишлатилади?

Хар бахш

Болалар боғчасида тозалик ҳақида суҳбат бўлмоқда.
- Қани, болалар, ким айтади, овқатланишдан аввал қўлларни нима учун ювамиз?
- Қошиқ ифлос бўлмаслиги учун! - деб бийрон жавоб берди болакай.

- Анвар, сен қаёққа? - сўради она ўғлидан.
- Кўчага.
- Шунақа кир юз билан-а?
- Йўқ, ўртоғим билан!

Она ўғлига ўргатмоқда:
- Анвар, пичокни ўнг қўлда, вилкани эса чап қўлда ушлаш керак.
- Унда гўштни қайси қўлим билан оламан?!
Тупловчи: Саидакбар МАННОНОВ.

БУВИМ ҚИЛСАЛАР ДУО

Бувим қилсалар дуо,
Яйраб кетади кўнглим.
Ўша кун барча ишим,
Битиб топади унум.

Бувим қилсалар дуо,
Албат бўлур ижобат.
Ҳаммага ширинсўзлик,
Яхшилик юқар фақат.

Гар бўлиб қолсақ бетоб,
Куйманади, ўйлайди...
Дорига бўлиб дармон,
Дуолари қўллайди.

Кўни-қўшни, тенгдошлар,
Қарайди ҳавас билан.
Бувимнинг дуоси-ла,
Яшайман бахти бекам...

МЕНИНГ БИРИНЧИ УСНУЗИМ

Чехраси шод, энг улуг зот,
Энг биринчи устозим!
Ўқиш нима, ўқиш нима,
Ўргатдилар, минг таъзим.

Мурғаккина онгимизга,
Зиё нурун сингдириб.
Адоғи йўқ саволларга,
Жавоб излаб, билдириб,

Кўнглимизга меҳр деган,
Бир туйғуни индириб.
Берган таълим-сабоқлар,
Дилларни шод этгувчи.

Сиз етказган ниҳоллардан,
Эл-юрт обод бўлгувси.
Умида ҲАМИДОВА.

ОНА

Куёш ботгач, тун чўкар аста,
Қоронғулик тушар бирпасда.
Эрга билан кулиб чикса у,
Олам ичра тўлади ёғду.

Ҳар бир уйнинг куёши - она,
Меҳри билан нур улашар у.
У йўқолган чоғида гўё,
Дилларимиз бўлар қоронғу.

Гўё куёш замин устида,
Турганидек доимо ёна.
Фарзандларин атрофида ҳам,
Она бўлар ҳар чоғ парвона.

Ҳа, онамга ўхшайди куёш,
Меҳр нурун ерга таратар.
Табиат ҳам бор саҳоватин,
Оналардан кўриб яратар.

Азимжон ҲУСАНОВ.

TONG YULDUZI

O'zbekiston bolalari va o'smirlarining gazetasi

Muassislar:
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT MATBUOT QO'MITASI, O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI, «SOG'LOM AVLOD UCHUN» XAYRIYA JAMG'ARMASI

BOSH MUHARRIR:
Umida ABDUAZIMOVA
TAHRIR HAY'ATI:
Shuhrat AHMEDOV,
Jamoliddin FOZILOV,
Oynisa MUSURMONOVA,
Komil YUSUPOV,
Mukarrama MURODOVA,
Sunnatilla QO'ZIYEV,
Ergashvoy SARIQOV.

Nashir
«Ijod dunyosi» nashriyot uyi

Hajmi A-3, 2 bosma taboq.
Gazeta «Sharq» nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasida 50100 nusxada ofset usulida bosildi.
Korxonada manzili: «Buyuk Turon» ko'chasi, 41.
Buyurtma - Г-2094

Gazetani Abduhamid ABDUG'AFFOROV sahilaladi.
Navbatchi: Muharrama PIRMATOVA

Ro'yxatdan o'tish tartibi № 000137
Manzilibiz 700129,
Toshkent shahri,
Navoiy ko'chasi,
30-uy.

Tel: 144-62-34.